

— Ö'LAĞAN ŞÜPHELİLER —
yakalanma sırası size geldiğinde ...

EPOS YAYINLARI– 80
kılavuz kitaplar– 1

‘O’LAĞAN ŞÜPHELİLER
yakalanma sırası size geldiğinde...

Yayıma Hazırlayanlar:
Fatma Karlıkcıoğlu
Rafet Özen

Kapak ve içsayfa çizimleri:
Sait Munzur

© Çağdaş Hukukçular Derneği, 2012
© Epos Yayınları, 2012

Düzeltili:
Anıl Kaya

Kapak Tasarımı: epos
uygulama: karizma

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
epos

Baskı ve Cilt:
Sözkesen Matbaacılık (0.312) 395 21 10
Birinci Basım: Ankara, Haziran 2012
İkinci Basım: Ankara, Mart 2013
ISBN: 978-975-6790-95-3
Sertifika no: 16468

EPOS YAYINLARI
GMK Bulvarı 60/20 (06570) Maltepe-Ankara
Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21
eposkitap@eposyayinlari.com
www.eposyayinlari.com

‘Ø’LAĞAN ŞÜPHELİLER

yakalanma sırası size geldiğinde...

2. Baskı

İçindekiler

<i>Sunuş</i>	9
2. <i>Baskıya Sunuş</i>	11
Giriş	15
I. YAKALAMA	25
Hangi durumlarda kimler tarafından yakalanabilirsiniz?	28
Çocukların yakalanması	32
Kaba üst araması	33
kaba üst araması nasıl yapılır?, nasıl yapılmalıdır?, ya da nasıl yapılmamalıdır?	35
kelepeç kimlere takılabilir?	36
“ <i>özel</i> ” sebebiniz <i>yoksa</i> kimlik bilgilerinizi <i>saklamayın!</i>	37
kimlik taşımamanın sonuçları	41
Yakalandıktan Sonraki Haklarınız	42
a. yakalama sebebini öğrenme hakkı	42
b. sorulara cevap vermeme (<i>susma</i>) hakkı	44
c. <i>yakalama tutanağı</i>	48
1. tutanağın imzalanmaması (<i>imtina</i>) hakkı	51
2. tutanağa şerh düşmek hakkı	54
3. haber verme hakkı	55
4. yakalamaya itiraz hakkı	58
5. yakalamalar savcıya bildirilmelidir	60
II. GÖZALTI	63
gözaltına almak keyfî olmamalıdır	64
gözaltı süresi	66

gözüaltı süresinin uzatılması	67
çocukların gözüaltına alınması	67
gözüaltında haklarınız nelerdir?	68
1. yakınlarınıza haber verilmesi hakkı	69
2. avukatın hukuksal yardımından yararlanma hakkı	70
3. doktor ve muayene hakkı	73
4. bilgilendirilme hakkı	77
5. susma hakkı	78
6. itiraz hakkı: yakalama işlemine, gözüaltı kararına, gözüaltı süresinin uzatılması kararına itiraz hakkı	79
İşkence: hangi tutum ve davranışlar işkence sayılmaktadır	80
ifade alma: mülakât, sohbet gibi görüşmeler risk taşıır.	82
İfade Tutanağı	84
İfade almada yasak usûller	84
III. DİĞER SORUŞTURMA İŞLEMLERİ	87
Yer Gösterme	87
Teşhis	89
IV. ARAMA ve ELKOYMA	91
Arama	91
1. önleme araması	91
2. adli arama	92
Arama kararında dikkat etmeniz gerekenler.	95
Aramada Kimler Hazır Bulunur?.	96
Arama Tutanağında Olması Gerekenler	97
Arama ve Elkoyma İşlemleri Sırasında Yapmanız Gerekenler.	97
1. Bilgisayarda Arama, Kopyalama, Elkoyma	102
2. İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması	104
V. GÖZALTININ SONLANMASI	107
VI. CEZAEVİNE/HAPİSHANEYE GİRİŞ	113
Gözlem –Müşahade (Geçici Koşu!).	113
İşkence Yasası.	114
Avukata Erişim	114

VII. KABAHAHLER ve İDARİ YAPTIRIM TÜRLEİ	115
Kabahaht nedir?	115
Kabahaht Türleri	115
İdarî para cezasını kimler verebilir?	116
Birden fazla kabahaht ve cezası	116
İdarî para cezası tutanağında neler olmalıdır?	116
İdarî Para Cezasına Karşı Başvuru- İtiraz Yolu	117
VIII. KANUNA AYKIRI İŞLEMLER NEDENİYLE	
TAZMİNAT TALEBİ	119
Zararlarımızı Nasıl Talep Edersiniz	120
IX. 2911 SAYILI YASA ve	
İHLÂLLERİN BİR “DİLEKÇE” İLE TÂRİFİ	121
<i>kısaltmalar</i>	128

SUNUŞ

Türkiye’de hukuk ve tabiî insan hakları ihlâlleri hız kesmeden aynı dalga boyuyla devam ediyor. Fakat ne zamandır devam ettiği artık pek hatırlanmayan ağır hak ihlâlleri karşında, – kötü niyetten değil, ama – kendi kafasıyla yürümeyi becerememekten kaynaklanan bir insan hakları savunuculuğu pratiği üretildi.

Eğer Türkiye’de kendi kafası ve aklıyla yürümeyi başaran som bir insan hakları mücadelesinden bahsedilecekse gayri-hukukilikle asla uzlaşmayan *Çağdaş Hukukçular Derneği*’nin hakkı teslim edilmelidir.

ÇHD’nin hak ihlâllerini bir “*hayat tarzı*” haline getiren cari hukukla uzlaşmayan, aslında yorgunluk ve umutsuzluktan kaynaklanan temelsiz iyimserlik rüzgârlarına da kapılmadan, kimi zaman “hak bildiği yolda yalnız yürümek”ten yılmadan ısrarla sürdürdüğü insan hakları tutumu, insan hakları savunuculuğunda hakikatin algılanma tarzına dayalı yeni bir geleneği de oluşturmuş görünüyor.

ÇHD’li avukatların bu çalışması, – on yıllar boyunca binlerce,doğru rakam on binlerce olabilir – müvekillerinin elbette sık sık da kendilerinin maruz kaldıkları hak ihlallerinin karşılaştırmalı özetinden damıtılmış bir *hikâyeler* toplamı aslında...

Yayınevi

2. baskıya sunuş

“*Berlin’de yargıçlar var!*” Bu sözü sıradan bir hancı kendisinden keyfi ve haksız bir istekte bulunan krala söylemiş.Olay, “mutlak monarşiler” çağında Almanya’da (*Prusya*) geçer. Birçok akademi anlatılan bir anekdotdur bu. Anlatılmak istenen olgu, devletin, hükümetin, ağanın-paşanın-imamın, seçilmiş ya da seçilmemiş kısacası, her nasılsa başa geçmiş olan her türlü muktedirin üzerinde, herkesi bağlayan “*tarafsız*” bir gücün var olduğudur, yani “*Hukukun Üstünlüğü*” slogan/ideolojik kavram-ilkesi’dir.

“Hukuk üstün müdür” yoksa “üstünlerin dediği mi hukuktur” meselesi çok tartışıldı ve en azından “ileri demokrasi” çağında bu ülkede yaşayan bizler, kolayca “*Türkiye’de yargıçlar var*” diyemeyeceğimizi, ama Türkiye’de devlet, kendi gücünü hissettirmeden edemiyor diyeceğimizi biliyoruz.Yaşadığımız ülkede, çıplak zorla, keyfilikle, “münferit, amacını aşan, o kadar da olmayan, eğitimsiz memurların elinden yanlış uygulanan (hep böyle derler yani çürük elmaları kastederler)” devlet şiddetiyle karşılaşan herkes biliyor ki,“*Türkiye’de avukatlar var!*”

Ve bu avukatların bir adresi, bir derneği, bir *örgütü* var: Adlı adınca bu adres, bu dernek, bu *örgütü*Çağdaş Hukukçular Derneğidir (ÇHD).Çağdaş Hukukçular Derneği, artık bir isim olmaktan çıkmış bir *sıfat* olmuştur. Bu sıfat:

- 1) gerçek hukuku savunan,
- 2) hakiki adaletsizliğin teşhirini yapan,
- 3) muhaliflerin koruyucusu ve kollayıcısı,
- 4) ezilmişlerin, dışlananların, trans bireylerin, itilmiş kakılmışların,
- 5) öğrencilerin, memurların, avukatların, işçi sınıfının,
- 6) yurtsever hareketin,

- 7) gösteri yürüyüşçülerinin,
- 8) etnik kökenlilerin,
- 9) göçmenlerin ve ilticacıların, ve daha nicelerinin

haklarını savunmayı temsil eder.

Sıfat yeni kuşaklar tarafından devralındı bile, yeşerdi, dal budak saldı...

‘*Olağan Şüpheliler*’in ilk baskısı, Haziran 2012’de yapıldı.

Kitaba emeği geçen/yazan ÇHD’li avukatlardan bazıları 2013 Ocak ayı sonunda tutuklandı.

Böylece kitapta yazılan her bir maddenin ve her bir uyarının gerçekle sıkı ilişkisini ve tutarlılığını ÇHD’li avukatların gözaltına alınma ve tutuklanma tarzları sayesinde yine izlemiş olduk.

Ayrıca ‘*Olağan Şüpheliler*’i hazırlayan avukatların, kendi kitaplarındaki kendi uyarılarına sadakatle sahip çıktıklarını İstanbul Adliye “*Saray*”ndaki açıklamalarında gördük ve görsel/yazılı basından izledik. Tutuklanan ÇHD üyeleri, aslında ‘*Olağan Şüpheliler*’deki uyarılarına dikkat ederek, ÇHD’nin “hak bildiği yolda, kendi aklıyla yürüyen” canlı varlığına dikkat çekmiş oldular.

‘*Olağan Şüpheliler*’son 30 yıldaki bütünlüklü ÇHD pratiklerinin geç kalmış bir ürünü aslında.

‘*Olağan Şüpheliler*’82 Anayasa’sından bugüne kadar yapılan bütün yasa değişikliklerini ve özellikle 1994’ten sonraki gayri hukukiliği ve kolluğun uygulamalarını bütün boyutlarıyla gayet yakından bilen ÇHD’li avukatların kendi deneyimlerini kuşaktan kuşağa aktarmalarıyla oluşmuş bir kitap.

Kitapta yazılanlar doğru muydu, daha doğrusu ÇHD’li avukatların uyarıları yerinde miydi? ÇHD’li hukukçular bu çalışmayı yaparken “kitaptan” mı “hayattan” mı konuşmuşlardı? Söylediklerinin, öğrettiklerinin gerçeklikte, sokaktaki gerçek hayatta bir karşılığı var mıydı?

Evet, bu kitaptaki uyarılara dikkat etmenin hayatî gerekliliği,

bizzat tutuklanan ÇHD’li avukatlar tarafından sınıandı: Hukuksuzluğa taviz vermezsen, hukuksuzlar daima açık verir/açık vermeye mahkûmdurlar.

Peki, tutuklanan ÇHD’li avukatlar karşısında devlet ne yaptı?

ÇHD’lileri itibarsızlaştırmaya çalıştı. Devlet, kurumsallığını/meşruiyetini hiçbir rüzgâra kapılmayan som insan hakları mücadelesinden alan ÇHD’yi, kolluğun internet sayfalarından yayınla tahkir ve tezyif etmeye kalkıştı. Amaç ÇHD’yi itibarsızlaştırmaktı. Ama siyasal kavramlarla azıcık haşır neşir olan herkes, sadece ortak düşünen, ortak tutum alan, dünyaya aynı pencereden bakan, aynı paradigmayı paylaşan insanların ve gurupların birbirilerini itibarsızlaştırabileceğini bilir. Devletin hukukî aklını ve işleyişini paylaşmayan ÇHD’nin itibarsızlaşması söz konusu değildir. ÇHD’liler, insan hakları mücadelesine ve müvekkillerine halel getirmediğine göre itibarsızlaşamazlar.

Ve ne yapar?

Elinde bulunan zengin delilleri iyice pekiştirmek ya da delilsizlikleri “kamuoyuna” unutturmak amacıyla uzun bir mahkeme sürecinin yollarını açar...

Devlet bu tutuklamalar aracılığıyla kendi uzuvları üzerinde Schrödinger’in kedi deneyine benzer bir deneye başladı. Schrödinger’in kedi deneyinin meşhurluğu, deneyin sonucunun daha başından biliniyor olmasıydı.

Devletin kendi kurumları üzerinde yaptığı Schrödinger deneyiyle; “Hukuka uymayan tutumlar düzeneğim, tutukladığım ÇHD’li avukatlar ve vekilleri tarafından gösterilir mi?”, “Nasıl gösterilir”, “Beni nasıl yakalarlar?” ya da “Hukuksuzluğumu gözlerden nasıl saklarım, örterim?” sorularına cevap bulmayı hedefliyor.

Schrödinger’in kedi deneyi teorikti. Devletin Schrödinger deneyi ise pratiktir, adı üstünde pratiktir.

Devletin yaptığı pratik Schrödinger deneyinin sonucu en ba-

şından bellidir: Çünkü, ÇHD’li avukatlar gözaltı kararının kendilerine kapıları kırılarak/derdest edilerek bildirildiği ândan başlayıp tutuklandıkları âna kadar usûlsüzlükleri ve hukuksuzları bir birsakinince gösterdiler, işaretlediler.

Schrödinger’in kedi deneyi meşhurdu.

Devletin ÇHD’li avukatlarla yaptığı bu deney daha da meşhur olacaktır.

Yayınevi
1 Mart 2013

GİRİŞ

“Olağan Şüpheliler”, *Çağdaş Hukukçular Derneği* Ankara Şubesi *Toplumsal Davaları İzleme Komisyonu* üyeleri arasından, özellikle ceza hukuku alanında çalışan avukatların yer aldığı bir ekip tarafından hazırlandı.

ÇHD, yüzlerce dosyadan ve gözaltı takibinden edinilen deneyimlerin ardından, toplumun, ama özellikle muhalif kesimlerin derli toplu bir yakalama ve gözaltı “bilgisine” ihtiyacı olduğunu fark ederek “*Olağan Şüpheli*” eğitimlerini başlattı.

Eğitimin duyulmasının ve yaygınlaşmasının ardından ÇHD’ye yoğun eğitim talepleri ulaştı.

ÇHD’nin eğitimine gösterilen yoğun talepler, “*toplumsal algı*”nın korunma ihtiyacında olduğunu gösteriyordu. Birey ve toplum kendini gözetecek bir “*korunma kılavuzu*” arayışındaydı.

Kendini saracak, koruyacak bir muhalefet odağının yokluğunu hisseden toplum, bireyselleşiyor ve de bireyler halinde korunmak için bir hukukî kılavuza ihtiyaç duyuyordu. Bu coğrafyada yaşayan insanlar, onlarca yıldan beri ağır hak ihlâllerine maruz

kalmıştı. Fakat “toplumun” en değişik kesimleri hukukun uygulanışı karşısında – darbe dönemlerinden sonra – ilk kez bu kadar âciz kalmıştı.

ÇHD’nin eğitimleri, hukukun pratik bir dışlama aracı olarak uygulanışının yarattığı hak ihlalleri ve hak ihlallerinin yarattığı dolaysız tehdit algısı nedeniyle toplumsal kabul gördü.

Ancak yüz yüze eğitimle herkese ulaşılamayacağı düşünceyle de elinizde bulunan kitap hazırlandı.

Tehdit ve hak ihlali algısı, daha baştan itibaren özgürlüğü sınırlandırıyor.

ÇHD’li avukatların tanıklık ettiği – aynı zamanda maruz da kaldığı – binlerce deneyimin ışığında, sırası gelen/sirasının geldiğini düşünen “*Olağan Şüpheli*”ye:

“Yakalanmadan tutuklanmaya ve hapishaneye kadar olan sürecin her aşamasında ve ânında meydana gelebilecek hak ihlallerine karşı” *kendini* koruma yollarını göstermeyi amaçlıyor.

Kitap, kolluğun ya da devlet görevlisinin size dönerek “*yakaladım!*” dediği ya da kimlik sorduğu ândan başlayarak, ev/büro aramasına, tutanakların nasıl tutulacağına, parmak izi alınmasına, ... varıncaya kadar geçen arada muhatap olacağınız her bir somut durumu, somut örneklerle açıklamaya çalışıyor.

Bu zamana kadar tv’de elindeki anayasa kitapçığına bakarak tartıştığı konuyu açıklamaya çalışan ve örnekler veren konuşmacıları, cübbesinin cebinde ya da çantasında yasa kitapları taşıyan avukatları ‘biliyoruz’!.. Elinizde bulunan kitap, sizin için daha hakikatli bir işlevi yerine getirebilir.

Kitabımız “suçlanma/cezalandırılma/aklanma ihtimalinizi” içe-

ren olay-durumlarla sınırlı, dolayısıyla da hukuksal sorunların bütünüyle ilgili sözler etmeyecek.

Elbette bu kitabı herhangi birisi olduğunuz ya da eğlence olsun diye almadınız elinize.

Bir gün bir gösteride derdest edileceğinizi ve bir gün “*hey sen!*” diye çağrılacağınızı varsaydığımız ya da bir vakitte kapınızın çalınacağını düşündüğünüz için aldınız.

Çoğu okurumuz muhtemelen öğrenci, sendikacı, gazeteci; ya ni ya bir siyasal-sosyal hareketliliğin içinde ya da “*bir biçimde bir nedenle*” muhalif. Kısaca sadece muhalif olmanız nedeniyle bile kitabımızda anlatılanlarla birçok insana oranla daha sık karşılaşabilirsiniz.

Kitabımız temel haklarla ilgili.

Temel haklar nedir?

Ana hatlarıyla; sadece insan olmaktan, vatandaş olmaktan yahut sadece bir ülkenin sınırları içerisinde bulunuyor olmaktan – *yabancı bile olsak* – doğan haklarımızdır “temel haklar”.

Temel haklar çok sayıda hukuk metni aracılığıyla târif edilip düzenlenmiştir.

“Önemli haklardır”, çünkü temel haklara işaret eden metinlerde, çok güçlü olan devletle ya da devletin çıplak gücüyle vatan-*daşın münasebetleri* düzenlenmiştir.

Devlet çok güçlüdür... Ağır mekanizmalara ve büyük paraya sahip bir ‘*teşekkül*’dür. Her yerededir. Her ândadır. Her şeydedir. Daima karşınızdadır.

Her yerdeki, her şeydeki, her ândaki devlet karşısında vatan-*daş/yurttaş-birey*, demokrasinin kurucu düşüncesi nedeniyle *tektir*, tek kabul edilir, *birdir*, bir kabul edilir. Devlet yasaları, ta-

I. YAKALAMA¹

Özgürlüğünüzün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak “denetim altına” alınmasıdır

Yakalama, hakkında suç işlediği yönünde kuvvetli iz, eser, emâre ve delil bulunan kişinin, gözaltı veya bazı durumlarda muhafaza (*gözetim*) işlemlerinden ÖNCE özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasıdır. Bu nedenle yakalama, kişinin fiziksel özgürlüğünün kısıtlandığı ilk ândır.

Kolluk (*bkz.* s. 28, dipnot) yahut savcılık sizi “yakalamakla”

¹ *Yakalama* sıklıkla gözaltı işlemi ile karıştırılır. Birbirinden ayrı olan bu iki işlemin teknik farkları için *bkz.* s. 63.

işlerin daha kolay yürüyeceğini düşünüyorsa, yakalama şartları oluşmadığı halde bu yola keyfi bir biçimde başvurabilir.

Çağrılanız (*da*) gitmekten sakınmayacağınız, ev ve işyeri adreslerinizin bilindiği, açık ve düzenli bir yaşama sahip olduğunuz, kolluğun elinde bulunmanız gerekmeden de suçlanabileceğiniz durumlar, genellikle keyfi yakalama arasında sayılabilir.

Özgürlüğünüz fiilen denetim altına alındığında, kolunuzdan tutulduğunda, bir yere girmeniz ya da bir yerden çıkmanız, kısaca kendi iradeniz ile bağımsız hareket etmeniz engellendiğinde yakalanmış olursunuz.

Ama dikkat!

Nasıl yakalandınız?

Yakalanırken size nasıl davranıldı?

Zor kullanıldı mı?

Zor kullanıldıysa aşağıdaki târife uyuyor mu?

Dikkat edin!..

Zor “direnışı kırarak ölçüde” uygulanabilir. Daha fazlası keyfidir, orantısız kabul edilir.*

“*Direnışı kırmak amacıyla; direnışı kırarak ölçüde zor*” kavramı önemlidir.

Kolluğun; Yakalamadan, parmak izi alınmasına, nezarete koymadan, arabaya bindirilmeye kadar, söylediğini (*emrettiğini!*), söylediği zamanda ve şekilde yapmayan kişilere, kelepçeden, copla, gazdan silâha kadar zor kullanma yetkisi bulunmakta mıdır?

* *PVSK Madde 16- (Değişik: 2/6/2007-5681/4 m.)*

Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direniş kırarak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispete bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silâh kullanılabilir.

Elbette Hayır!

Pasif direnme adını verdiğimiz “*talimata uymama*” hâli, mukavemet değildir. Kimse yasaya veya ahlâka aykırı bulduğu, kendisine zarar vereceğini düşündüğü bir talimata uymak zorunda değildir.

Kimse saatlerce bir sandalyede oturmaya, duvar dibinde ayakta tutulmaya, gerekmediği halde fotoğraflanmaya, videoya çekilmeye, kâğıt ve evrak imzalamaya zorlanamaz.

Bu nedenle, kanun açıkça emrediyorsa ve kolluğun da yetkisi bulunuyorsa; pasif olarak bir işi yapmaya yahut yapmamaya direnen kişiye uygulanacak *zorun* en alt düzeyde olması gerekiyor.

Pasif olarak direnen kimseye;

- Kelepçe takılamaz, çünkü kendisine veya çevresine zarar vermemektedir,
- Yere yatırılmaz, çünkü yere yatırılarak gerçekleştirilecek bir muhakeme işlemi bulunmamaktadır,
- Vurulamaz, tehdit edilemez, aşağılanamaz, çünkü bunlar her halükârda işkence suçudur.
- Gaz sıkılamaz, çünkü gaz bir saldırıyı durdurabilir, ancak bir kimseyi herhangi bir şey yapmaya yönlendiremez.

Yapılması gereken, en basit ve de sıradan fiziksel temastır: Örneğin arabaya bindirmek üzere kola girerek taşıma, parmak izi alınması işlemi sırasında el ve parmakları açmak için bilekten tutulması gibi...

Ancak özgürlüğünüzün her kısıtlanması yukarıda târif edilen biçimde bir “*yakalama*” olmayabilir.

Örneğin: Trafik kontrollerinde polis tarafından evrak kontrolü veya alkol muayenesi yapılması için durdurulursunuz. Trafik kontrolü için durdurulur ve orada bulunmaya zorlanırsanız özgürlüğünüz kısıtlanmış olur.

Ancak bu durum (ilerleyen bölümlerde anlatacağımız), “Adlî Yakalama” değil, “*Önleme Yakalaması*”dır. Hâkim ya da savcı kararı gerektirmeyen bu tür yakalamalar idarî amaç güder.

Kolluk burada mülkî amirin (kaymakam, vali) emriyle hare-

ket eder. Bazen mülkî amir, genel kontrol aramaları için hâkimden karar da çıkartabilir. *Önleme Yakalaması* söz konusu olduğunda herhangi bir suçlama olmaksızın “*tedbiren*” durdurulur, kontrol edildikten sonra ya bırakılır ya da alıkonulursunuz. Anayasada *Adli/Önleme Yakalaması* ayrımı yapılmamıştır. Dolayısıyla bu iki tür yakalamada, şâyet işlemler “tamamlanamadığı” için serbest bırakılmadıysanız, kural olarak 24 saat içerisinde hâkim önüne çıkarılma zorunluluğu vardır.

Hangi durumlarda kimler tarafından yakalanabilirsiniz?

*hâkim kararı veya cumhuriyet savcısının emri
ile polis ya da jandarma tarafından,
polis veya jandarmanın suç işlediğiniz veya iş-
leyeceğiniz konusunda şüphe duyması duru-
munda, suçüstü halinde herkes² tarafından ya-
kalanabilirsiniz.*

Yakalama, fiilî olduğu kadar aynı zamanda hukukî bir eylemdir.

Fiilî kısmı, “*tutulmanızla*” ilgilidir. Birisi sizi kolunuzdan yakalar, bir yerde tutar veya bir yere götürür. Ancak burada yakalama adı verilen hukuksal bir işlem de söz konusudur.

Bir hâkim yakalanmanıza karar vermiş olabilir, bir savcı yakalanmanız için yazılı emir vermiş olabilir, bir kolluk³ amiri yakalanmanızı istemiş olabilir veya polis, jandarma ya da silâhlı kolluk sizi kendiliğinden yakalamış olabilir (Polis, jandarma ya da silâhlı kolluğun kendisine verilen yazılı emri göstermek zorunluluğu vardır).

Kolluk görevlileri sizi sadece, tutuklama kararı veya yakala-

² *Herkes*: Vatandaş(m) yakalaması...

³ Adli Kolluk: Polis, Jandarma, Sahil Güvenlik, Gümrük Muhafaza.
Genel (İdarî) Kolluk: Orman Muhafaza, Zabıta, Sivil Savunma, Gemi Kap-
tani, Özel Güvenlik, Asker, Korucu, Uçak Kaptanı, İtfaiye(*ci*),

ma emri düzenlenmesini gerektiren ve *gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde*;⁴ Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptir.⁵ Bu durumlar dışında kolluk yakalama yapamaz.

Haklarında herhangi bir soruşturma/yargılama olmayan kişiler de yakalanabilir.

Örneğin: Suçüstü hâli.

Suçüstü halinde herkesin yakalama yetkisi vardır, sizi herkesin yakalayabileceğine dikkat etmelisiniz.

Otobüstesiniz ve bir kişinin bir kadına tâcizde bulunduğunu gördünüz, kadın bundan rahatsız oldu, ancak adam sizin de fark ettiğinizi anlayınca kaçmaya çalışıyor, hakkında *işlem* yapılmasını istiyorsunuz, eğer bunu zarar görmeden başarabileceğinizi düşünüyorsanız siz ya da birkaç kişi tâcizciyi polis gelinceye kadar tutabilirsiniz.

Normalde bir kimseyi rızası dışında bir yerde tutmak, alıkoymak bir hürriyeti tahdit [*sınırlandırma*] suçudur, fakat suçüstü hâli bu durumun bir istisnasıdır. Böyle bir durumda, şahsı kendisine veya başkasına zarar vermemesi için sabitleyebilirsiniz. Ancak dikkat etmelisiniz, siz de fiziksel saldırıya maruz kalıp zarar görebilirsiniz. Olayın somut koşullarına göre hareket etmelisiniz.

Yine bir grup sıradan vatandaşın, kendi siyasal, sosyal veya ahlâkî ölçütlerine uymayan kişi veya kişilere toplu halde saldırmasının ve zarar vermesinin (*linç*) gayri ahlâkî bir davranış olduğu kadar, suç oluşturduğunu da unutmamalısınız!

Haklarında herhangi bir hazırlık soruşturması bulunanlar, savcının davetine uymadıkları takdirde savcının talebi sonrası, sulh ceza hâkiminin vereceği yakalama kararı ile yakalanabilirler.

Hazırlık soruşturması sırasında adresi veya kendisi bulunama-

⁴ Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emâre ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlini ifade eder. (YGAİAY m.4)

⁵ CMK m 90/2.